

Мозговий, І. П. Земля як одухотворена істота : історико - філософський зріз підходу до проблеми [Текст] / І. П. Мозговий // Сучасна картина світу: інтеграція наукового і позанаукового знання : зб. наук. праць. – Суми : Мрія-1 ЛТД ; УАБС, 2004. – Вип. 3. - С. 164 - 169.

І.П. Мозговий

ЗЕМЛЯ ЯК ОДУХОТВОРЕНА ІСТОТА: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ЗРІЗ ПІДХОДУ ДО ПРОБЛЕМИ

Обґрунтовується концепція розуміння планети Земля як живого, одухотвореного організму. Розкриваються міфологічні, філософські й природничонаукові аспекти вивчення проблеми.

У колах сучасних природознавців набуває поширення ідея про те, що наша планета є живим організмом, а ми, люди, – “дрібними комашками”, які мешкають на тілі велетенської Живої Істоти. З цього випливає, що людство з’явилося, змужніло й розвивається на “живій планеті”, співіснує з нею як інша форма життя. Сьогодні й деякі геологи та геофізики не заперечують реальності гіпотези про те, що Земля – це живий організм. Правда, дехто під словом “живий” розуміє “такий, що еволюціонує” і внутрішні процеси якого мають зовнішні вияви.

У науково-популярній літературі висловлюються думки про те, що в речовинному матеріальному світі – “закам’яній пам’яті” глибин Землі – накопичилася потужна духовна інформація про життя природи, про всі покоління, які жили до нас, та сліди їх діяльності. Людина Розумна сформувалася, сприймаючи через земну кору ці енергетичні потоки як носії невичерпних духовних багатств [1]. Водночас Земля, використовуючи “канали”, що йдуть від її ядра до поверхні, обмінюється інформацією з центром Галактики. На думку кандидата геолого-мінералогічних наук І. Яницького, “енергія, що виникає в ядрі Землі, трансформується в цих каналах у коливання сили ваги на поверхні”, тому

“в місцях виходу каналів найчастіше виникають циклони і антициклони, землетруси, гідроудари і НЛО” [5].

Якщо це так, то слід погодитися з думкою, що випромінювання далеких маяків космосу – пульсарів – адресоване внутрішньому ядру Землі. Це означатиме, що всюди торжествує життя, а смерті піддані лише маленькі частинки великого Живого Цілого.

Підставою для такого розуміння є цілеспрямовані вияви земної активності, які, як правило, притаманні розумним живим істотам. Останнім часом людство почало завдавати Землі справді значних турбот: ядерні вибухи в надрах, висушування морів (наприклад Аральського), буріння глибоких свердловин, прокладення численних каналів і перекидання стоку річок, поховання в Землі різних токсичних і радіоактивних речовин і т.п. Тож чи не є численні землетруси й урагани, суховії й повені, озонові дірки й зростання сонячної активності виявом зворотної реакції і способом самолікування живої Землі від набридливого, низькоорганізованого суспільства людей, які, подібно вірусам і бактеріям, почали “діставати” нашу планету? При цьому, Земля, яка попереджуюче реагує на нахабство людей, часом наносить і досить чуттєві удари зі страшними наслідками.

Можна зустріти інформацію, що анонімним дослідникам вдалося налагодити “розумовий” контакт із планетою, і вона реагує на запити операторів, створюючи певні процеси в літосфері й атмосфері. Іноді виявом знаків, які подає нам земний розум, вважають гігантські малюнки в Андах на плато Наска, які цілковито можна охопити лише з літака, і великі кола, спіралі, виявлені в різних країнах (Великобританія, Японія, Канада, Аргентина, Австралія, Росія). Згідно з цією гіпотезою, ідею про зміщення материків можна розуміти не як розлам кам’яних ковчегів, а як саморух гігантських “амеб”, що пересуваються на підкорковому субстраті.

Наша планета не розкриває нам повністю своїх таємниць. З упевненістю можна сказати лише одне: Земля значно складніша система, ніж це вважалося. Уявлення людей про Землю постійно змінюються. Вже з

найдавніших часів у рамках міфологічного світорозуміння простежується тенденція сприйняття Землі і всієї навколишньої дійсності як живої, одухотвореної. З одного боку, це відображало прагнення людини гармоніювати свої відносини з природою, на лоні якої розгорталася життєдіяльність мислячих істот, а з другого, було спробою осмислити природу за аналогією з самою людиною. Пізніше така тенденція знайшла відгук у різних філософських і природничо-наукових концепціях.

Вже в перших системах світогляду Земля розглядається як одухотворене тіло, “мати” небесних світил, таких же “живих”, як і вона. Зокрема, згідно з давньоєгипетськими міфами, увесь світ, у тому числі рядові боги, постає в результаті шлюбу перших богів Нут (Неба) і Геб (Землі). У шумерійській і вавілоно-ассірійській міфологіях прабатьками всього сутого теж вважалися боги Ану (Небо) і Кі (Земля). Серед їх численних нащадків виділялися сім астральних божеств чи оживотворених рухомих світил, видимих незброєним оком на небосхилі серед “непорушних” зірок: Уту/Шамаш (Сонце), Нанна/Сін (Місяць), Набу (Меркурій), Інанна/Іштар (Венера), Нергал/Ерру (Марс), Асаллухі/Бел-Мардук (Юпітер), Нінгірсу/Нінурта (Сатурн). Земля (Апі) була матір'ю всього, що мешкає на ній, у міфології скіфів, якими вона шанувалася не менше за верховного бога Папая чи Небо (Аргімпасу).

Земля, вода, повітря, вогонь – чотири першоелементи, які представлені в багатьох філософських системах. У міфах різних народів вони набувають рис живих істот, які обожнювалися. Ось чому поряд із Землею творцями світу постають Вода (океан, море), Небо і Сонце як символ небесного вогню, подавач світла і тепла. Так, у пантеоні єгипетських богів верховне місце посідав бог Сонця, що виступав під різними іменами (Амон, Ра, Атум). У монотеїстичній системі фараона Ехнатона (1372–1354) він постав як живе Сонце-Атон. Живе Сонце вшановується стародавніми індійцями (Вівасват, Саравайю, Сур'я), скіфами (Табіті), японцями (Аматерасу), китайцями (Янь), персами

(Ахурамазда, Мітра), ацтеками (Тонатіу, Тескатліпоки), українцями (Сварог, Даждьбог, Божич, Ярило) та іншими народами.

Велику роль відіграє Земля і в грецькій міфології – найбільш розвинутій із давніх міфологічних систем, яку запозичили стародавні римляни, змінивши тільки імена богів. На думку греків, упорядкований світ (Космос) постає від шлюбу Неба (Уран) і Землі (Гея). Гея розглядалася як годувальниця всього живого, а Уран – як космогонічне творче начало, що наділило Землю теплом і вологою, сприяло пробудженню творчих сил Землі.

І греки молилися планетарному розуму нашої матері Геї та її створінь. Серед наступних поколінь богів еллінами вшановувалися нащадки Урана й Геї, що уособлювали небесні світила: Сонце (Геліос/Соль, Аполлон/Феб), Місяць (Геката, Селена-Мена, Артеміда), Меркурій (Гермес), Венера (Афродіта), Марс (Арес), Юпітер (Зевс), Сатурн (Кронос), зірки (гіади).

Поетична уява грека населяла живими істотами (німфами, nereїдами, океанідами, наядами, гіадами, дріадами, гамадріадами, ореадами та ін.) весь навколишній світ – ліси, галявини, поля, річки, гори, печери, джерела і т.п. Дзюрчання струмків, шелестіння лісу, дзижчання комах – усі голоси весни й літа були ніби їхнім співом. Не тільки кожне деревце, але й горбик, скеля, зірка тощо сприймалися як оживотворені, одухотворені істоти. Вони були втіленням усього приємного, зворушливого, милого в природі. Відповідно і гори, і морські хвилі вважалися дітьми Геї. До речі, подібна тенденція характерна для давньоукраїнської міфології, що сформувалася як цілком самостійне явище. Тому й ставлення наших предків до природи було синовнім, що виразилося в поетичній формулі: “Мати – сира Земля”.

У грецькій філософії ідею одухотворення небесних світил започаткували Піфагор і Платон, а розвивали Арістотель і стоїки, Філон і Плотін. Так, у Платона Душа Космосу поряд із Благом і Умом складає три основні онтологічні субстанції (тріаду), учення про які набуде свого

подальшого розвитку в неоплатонізмі. На думку Платона, “Бог створив Душу першою”, потім “влаштував Ум у Душі, а Душу – у Тілі і, таким чином, побудував Всесвіт” [3, с. 471–474], де Ум виступає однією зі здібностей Душі. У результаті видимий Космос виступає як опредмечення Бога в матерії, як перетворення фізичного світу в єдиний живий організм, наділений Умом і невидимою Душею, яка поділяється на частини – душі космічних небесних тіл (“видимі боги”). Поєднані з ученням про ідеї, насамперед із моральною ідеєю Бога, уявлення про Космічну Душу були включені Платоном в ідеальну картину телеологічно влаштованого Космосу.

У філософії неоплатонізму теж можна виділити три начала: Єдине, Світовий Розум і Світову Душу. Остання являє собою нижчу межу надчуттєвого світу найвищих істот. Згідно з космогонією Плотіна (III ст.), з вищої Душі насамперед виділяються боги й безплотні духи небесних світил. Перебуваючи поза змінністю й часом і насолоджуючись блаженним спогляданням вищого ідеального світу, “боги безпристрасні” [4, с. 85], оскільки не мають ні потреб, ні бажань, ні пригадувань, ні суджень. “Перш ніж здійснилося походження тілесного, ми вже існували там; одні з нас як люди, інші як боги, тобто як чисті душі і розумні духи в лоні чистого всеохопного буття, ми складали з себе частини надчуттєвого світу” [4, с. 241].

Ряд цікавих філософських думок розвиває у своїй “космічній” концепції знаменитий Отець Церкви Оріген Александрійський (185–254). Так, він підхоплює ідею одухотворення небесних світил, яку започаткували язичницькі філософи. Оріген учив, що Сонце, Місяць і зірки – це теж живі істоти, які повинні були мати буття до свого тілесного існування. Подібно тому, як ми, люди, огорнулися грубими й важкими тілами за попередні гріхи, так, можливо, і більша чи менша яскравість небесних світил залежить від їх попереднього життя [2, с. 83–86].

Стародавні мислителі інтуїтивно здогадувались і про кулясту форму нашої Землі. Але потім люди скотилися до примітивного уявлення про плоску Землю. Сьогодні кулястість Землі є безсумнівною, але ми продовжуємо ставитися до неї як до безмовної “плоскої твердині”. А тим часом у її надрах, здається, відбуваються процеси, властиві високоорганізованим системам.

Сучасні уявлення про внутрішню структуру Землі як геологічної системи передбачають її складну будову з речовини різної щільності і різного фізичного стану. Виходячи з цього, прибічники тези про Землю як живий організм наголошують, що її будова нагадує будову мислячої істоти. Шкіряним покровом можна вважати земну кору, кровоносною системою – річки й моря, легенями – лісові масиви, а мозком (чи серцем?) – земне ядро. Наводиться й аналогія між двома абсолютно різними півкулями Землі (океанічна з Тихим океаном і континентальна) й двома півкулями головного мозку. Згідно з новими даними, ядро Землі, як і вона сама, не кругле, а динеподібне, і на ньому є “гори” і “западини”. Або візьмемо складки земної кори, підкоркову речовину, з одного боку, й звивини людського мозку – з другого. Хіба мало схожого? Нарешті, можна згадати звивисті канали, що пронизують земні надра – чи не є вони (згадаймо кровоносні судини людини) “енергоносними судинами” Живої Істоти на ім’я Земля?!

Досить складну структуру Землі можна уявити, на думку тульського вченого М. Коровякова, у вигляді сирого яйця, де шкаралупа – це оболонка, а жовток – ядро. Тверда оболонка планети при цьому систематично відчуває плавні удари об важке ядро, і цим пояснюється рух материків, підняття чи затоплення окремих ділянок суші, а також вулканічна діяльність і гороутворення.

Навколо ядра планети на його поверхні плавають величезні блоки, гігантські платформи, стикуючись між собою ніби шматочки потрісканої шкаралупи. На цих платформах розміщується суша континентів, дно

океанів, гори, западини. Відповідно до структури і функції енергетичних центрів Землі будуть близькі до функцій органів людського тіла. Саме у місцях розлому “шкаралупи” (кори) і відбуваються природні катаклізми, коли магма як складова ядра і розігріті підземні гази як дихання планети піднімаються вгору через тріщини в її поверхні. Потoki вогненної лави, що вириваються з кратерів вулканів, є гарячою кров’ю Землі, яка часом витікає з відкритої рани на могутньому тілі планети, що здригається від жахливих землетрусів.

Якщо порівняти поверхню нашої Землі (грунт) зі шкіряним покривом живого організму, то слід згадати, що в кожному такому організмі з’являються шлаки – своєрідні відходи життєвих процесів. Значить, потрібні канали для їх постійного усунення. Причому ці шлаки можуть бути не тільки матеріального, але й духовного характеру. Чому б і шкіряному покриву Землі не мати “пори”, через які може здійснюватися викидання шлаків?

Але ми нині нагадуємо паразитів, які нахабніють на живому тілі Землі, наносячи шкоди ареалу своєї життєдіяльності. По всьому світові палають ліси, на вулицях міст гниють смітники, на нафтових родовищах газові факели вдень і вночі плавлять небо. Температура Землі піднімається, вона хворіє, а лікувати нікому. І Земля покривається зморшками, язвами, змертвілими ділянками...

Тому, здається, надра Землі тривожно пульсують. Від гравітаційних імпульсів у аномальних зонах (місцях виходу на поверхню “інформаційних каналів”) падають літаки, тонуть кораблі чи екіпажі поспіхом залишають їх, відбуваються промислові аварії і, нарешті, значно погіршується здоров’я людей. Може, бачачи, що ми не робимо належних висновків із історії і продовжуємо розвиватися всупереч природі, Гея попереджає нас про небезпеку, яка насувається, через різні стихійні біди, сприяючи, таким чином, позитивним процесам і загашуючи негативні?

Коли в тому чи іншому соціумі наростають настрої взаємної ворожнечі, зла, ненависті, тобто посилюється негативний компонент колективної свідомості, Земля, як живий організм, прагне позбутися хворобливого для неї фактора, який отрує зовнішню оболонку Землі – ноосферу. Але своєю безрозсудною поведінкою (розпустою, роздиранням тіла планети всілякими вибухами, копанням тунелів і т.п.) ми ризикуємо перейти ту критичну межу, за якою розпочинаються непередбачувані наслідки.

Тож, не космічної катастрофи нам слід остерігатися, а руйнівної діяльності людини на планеті, частиною якої вона є. До власного будинку не можна ставитися так по-варварськи, як це робимо ми. Мабуть, давно пора набратися мужності і замість слова “Природа” використати інше, точніше визначення: “Розумна Жива Земля” – наша мати, годувальниця і захисниця. А тому й ставитися до неї слід як до рідної, єдиної, справжньої Матері.

Література

1. Баландин, Р. Потаенная мудрость Земли [Текст] / Р. Баландин // Техника – молодежи. – 1990. – № 7. – С. 2–5.
2. Ориген. О началах. – Самара : РА, 1993. – 318 с.
3. Платон. Сочинения : в 3 т. [Текст] / пер. с древнегреч. – М. : Мысль, 1970. – Т. 3. Ч. 1. – 687 с.
4. Плотин. Эннеады [Текст]. – К. : УЦИММ-Пресс, 1995. – 392 с.
5. Чижевский, А. Космос, НЛО и наваждения [Текст] / А. Чижевский // Работница. – 1990. – № 8. – С. 14–15.

Summary

The concept of understanding the planet Earth as the deifying organism is sustained. Mythological and philosophical aspects of consideration of the problem are revealed.